

Les Balears romanes

Una de les peces més belles que es podran admirar en l'exposició és aquesta figurata grega de la deessa Nice, representació de la victòria.

MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CIUTADILLA

Amb el títol d'«El món romà a les Illes Balears», la Fundació La Caixa presenta a Palma una exposició insòlita.

Any 123 abans de la nostra era, els foners balears, que intentaven defensar-se de la potència invasora, caigueren sota la superioritat militar i tecnològica dels romans. Aleshores canvià per sempre el destí de les Balears. La invasió i dominació creà un nou món balear. La romanització. O, més específicament, el «Món romà a les Illes Balears», tal com diu el títol de l'exposició que presenta l'Obra Social La Caixa, la qual, val a dir-ho, té el valor de posar a l'abast del coneixement popular una llarga època històrica sovint gairebé desconeguda per als balears actuals.

L'exposició. Les 200 peces de la mostra permeten teixir un recorregut temàtic que abraça els 700 anys de romanització de les Balears, inclòs també el

període previ. Els tres busts de Tànit, la deessa mare i de la fertilitat púnica, i els guerrers anomenats de Biniatram, Torelló i Son Gall, que representen divinitats bèl·liques relacionades amb els foners balears, endinsen el visitant en el món illenc previ a la invasió romana, amb les diferències entre les Pitiüses púniques i les Balears que pertanyien a la cultura talaiòtica. Els nadius d'aquestes últimes eren famosos mercenaris, alhora que les cales illenques eren refugi i residència per a molts comerciants i pirates d'arreu de la ribera Mediterrània. Precisament tanta pirateria fou el que dugué el Senat romà a encarregar a Quint Cecili Metel el comandament de l'esquadra invasora, si bé l'objectiu últim era el control d'un enclavament d'importància estratègica capital, tant des del punt de vista militar com econòmic. Així ho feren els invasors, que conqueriren Menorca i Mallorca, i que pactaren la incorporació de les Pitiüses púniques. D'aquesta època s'hi poden veure projectils de fona, una espasa talaiòtica, així com la figura del Thoracator.

Amb la conquesta, les Illes quedaren sota dominació romana. Administrativament i políticament formaven part de la província Hispània Citerior, amb capital a Tarraco. Es el moment de la

fundació de ciutats com Palma i Pollentia, i la colonització amb gent arribada d'Ibèria. Les ciutats romanes, com se sap, eren el centre neuràlgic de la seva civilització. No foren diferents les illenques. Sobretot, les dues ciutades, que esdevingueren enclavaments estratègics de primer ordre en el domini del que anomenaren la seva mar, el Mare Nostrum. N'és testimoni la ceràmica que es mostra a l'exposició, així com la moneda, que era la que s'usava a tot l'imperi. A cada ciutat el fòrum era el centre de la vida i del poder. El lloc de trobada per als ciutadans. I així mateix, on hi havia els edificis importants: oficials, religiosos i comercials. I allà on s'erigien escultures monumentals, algunes de les quals es mostren: un togat, una *matrona* i una *puditia*, a més d'una peça força important: el cap de Tiberi, trobat a Maó, que es conserva a la Bibliothèque Nationale de France i que ara per primer cop es pot veure a Palma.

En el món romà és el paganisme el sistema de creences que regeix la vida més enllà de l'aspecte estrictament material. Els cultes a déus i deesses d'origen grec o romà, i també els orientals, a l'emperador i a altres queden representats per peces entre les quals hi ha figures de Nice, Minerca, Mercuri, Bacus, Venus... Com a tota societat desenvolupada, com la romana, la vida quotidiana era marcada per una gamma ampla, rica i variada d'usos i costums que l'exposició reflecteix. Per exemple, es pot saber com menjaven gràcies a una cinquantena de peces pròpies de la cuina i taula: gerres, plats, olles, safates, morters, co-

«El món romà a les Illes Balears»

Es pot visitar a la seu de la Fundació La Caixa, a Palma, a la plaça de Weyler, 3, fins al 26 de febrer de 2006. Posteriorment, visitarà Ciutadella, del 24 de març al 22 d'abril del 2006.

Comissariat científic: Margarita Orfila, catedràtica d'Arqueologia de la Universitat de Granada.

Comissariat tècnic: Francesca Tugores, de la Fundació La Caixa.

Es mostren 200 peces que recons-

pes, paelles, tassons..., i fins i tot s'hi pot trobar alguna recepta culinària: el cuinat al formatge. El grau de sofisticació d'aquest món a les Balears és indubtable, i la sofisticació social té en la joia l'objecte fonamental: maragdes, perles, ametistes, atzabeges, robins... es mostren al visitant, el qual pot copsar també el gust per la higiene corporal que caracteritzava els avantpassats, que empraven nombrosos elements de tocador: pintes, miralls, recipients per conservar-hi l'oli per al massatge, etc. També l'oci caracteritza una societat desenvolupada i complexa. És prou conegut que al món romà l'oci era ocupat per un ample ventall d'opcions. Igual que passava a les Balears. En el teatre de Pollentia, i es pensa que a Palma n'hi havia un altre, s'hi representaven tragèdies i comèdies, mim i pantomima, entre altres espectacles, que gaudien d'ample seguiment popular, no debades eren gratuïts.

I com a llei de vida, tot arriba a la fi. El culte a la mort és important per entendre qualsevol societat. El visitant a l'exposició podrà entendre com vivien socialment la mort dels éssers estimats els antics balears romanitzats, a través d'urnes funeràries, esteles i làpides. I com també en la vida de les persones, l'imperi arribà així mateix als seus últims dies. A l'inici del segle V de la nostra era, les Balears romanes declinaren, igual que tot l'imperi, l'esplendor del qual s'apagà definitivament amb la caiguda de Roma l'any 476.

Miquel Payeras

trueixen els set segles de dominació romana. Són vestigis materials que provenen tant de col·leccions particulars com de museus: el de la Hispanic Society de Nova York, el Museo Arqueológico Nacional, el Museu d'Arqueologia de Catalunya i el Museu de Mallorca.

L'exposició s'estructura en diversos àmbits temàtics que reproduïxen el moment de l'arribada, la transformació territorial i la implantació de les ciutats, el comerç, les creences, la vida quotidiana, l'oci, el concepte de la mort i la fi de la dominació.

Dos quan s'aneguen

Sebastià Alzamora

Jesuitisme vociferant

Van ser sant Ignasi de Loiola i els primers caps pensants de la Companyia de Jesús els que van desenvolupar la tècnica dels sermons d'estructura arborescent. Tal filigrana retòrica consistia a embastar les prèdiques que des de la trona es llançaven als feligresos a partir d'una primera proposició (posem per cas, "Déu és infinitament bo"), que immediatament es bifurcava en dues més, que es contraposaven entre si (per exemple, "L'home, per ser fill de Déu, també és bo" i "L'home, que va ofendre Déu amb el pecat original, és dolent"), cadascuna de les quals, al seu torn, es ramificaven en dues més, i així successivament. S'aconseguia d'aquesta manera desplegar un veritable arbre conceptual, sovint espectacularment frondós, que per la seva complexitat assolía una tremenda capacitat de persuasió, sobretot entre auditoris crèduls o incultes. I arribava a la seva màxima eficàcia amb la culminació del sermó, que consistia en un replegament sobtat de tot l'arbre cap a un vèrtex, és a dir, una proposició que condensava el missatge principal que es pretenia transmetre, potenciat per la densa exposició que l'havia precedit. Així, si aquest missatge, suposem, era del tenor "Vetlleu per la salvació de la vostra ànima o cremareu per sempre dins les flames de l'infern", el personal sortia de la cerimònia com a mínim atordit, i amb tot el seu espai mental ocupat per tan sinistra idea. En definitiva, els jesuïtes es van empecar un excel·lent instrument de manipulació psicològica.

Mariano Rajoy.

No puc deixar de pensar en l'astúcia i la mala bava dels sermons arborescents quan sento les filípiques brutals que el PP i el seu entorn d'incendiàries mediàtiques s'han acostumat a llançar en els últims temps contra Catalunya. Certament hi manca l'ingredient de subtileza característic de l'esculpida retòrica jesuítica, aquí substituït per un perillós component de visceralitat i odi. Però el discurs anticaltalà en els seus diversos fronts (el Congrés dels Diputats, les manifestacions al carrer, les mentides i els insults a la Cope i la premsa afí) no és, com pot semblar a primera vista, una argamassa demencial i indestriable, sinó una estratègia retòrica que funciona per ramificació i acumulació, que atordeix o sedueix un amplí públic i l'aconduïx cap a una única conclusió catàrtica: Catalunya és l'enemic i cal parar-li els peus. Mariano Rajoy i els seus vociferants *mariachis* ens retrotrauen a l'Espanya barroca, l'Espanya jesuítica de les tenebres sangonoses. Com Boc Mulligan al començament de l'*Ulisses* de Joyce, podem exclamar amb sarcasme: "Puja, Kynx! Puja, jesuïta espantós!"